

Михайліченко Микола
Сумський національний аграрний університет

КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ШОСТКИНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шосткинський район розташований у північній частині Сумської області. До його складу входять 10 територіальних громад, створених на території колишніх Шосткинського, Глухівського, Середино-Будського, Ямпільського районів та міст обласного підпорядкування Шостка і Глухів [1]. На території району зосереджено 44 природно-заповідних об'єкти, зокрема національний природний парк «Деснянсько-Старогутський», заказники загальнодержавного значення «Шалигинський» та «Урочище Великий бір» [2]. До Державного реєстру нерухомих пам'яток України внесено 380 об'єктів, розташованих на території району, 10 з яких за категорією національного значення [3].

Головним туристичним центром району є Глухів, в якому в 1994 р. створений національний заповідник. Національний заповідник «Глухів» охоплює територію 75 га центральної історичної частини та ділянки природного ландшафту міста. Він здійснює нагляд за 50 об'єктами культурної спадщини, сім з яких занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток як пам'ятки культурної спадщини національного значення: «Миколаївська церква» (1693–1695), «Київська брама Глухівської фортеці» (1766–1769), «Спасо-Преображенська церква» (1765), «Трьох-Анастасіївська церква» (1893), «Глухівський учительський інститут» (1874–1879), «Глухівська чоловіча гімназія» (1880-ті), «Пансіон Глухівської чоловічої гімназії» (1880–1892). З пам'яток культурної спадщини місцевого значення варто виділити наступні: «Дворянське зібрання» (1811), «Будинок П. Лютого» (кін. XIX ст.), «Банк М. Терещенка» (кін. XIX ст.), «Садибний будинок Кочубеїв» (1904), «Башта водогону» (1926–1928). До складу заповіднику входить музей археології, основу фондової колекції якого складають речові пам'ятки, знайдені на території Глухова і Глухівського району під час проведення охоронних археологічних розвідок. Заповідник здійснює еккурсійну діяльність за 16 маршрутами [4; 5].

Відвідувачів Глухова зацікавлять не лише пам'ятки історії й архітектури, а й природи – «Гетьманський дуб» (вул. Терещенків), «Екзотичні дерева Глухівського педуніверситету» (центральна частина міста) та «Чернечі джерела» (на виїзді з Глухова в напрямку Шостки). На південній околиці міста розташований дендропарк Глухівського держлісгоспу [6, с. 38–41].

Чимало пам'яток архітектури збереглися в селах, що навкруги Глухова. Це церкви XVIII–XIX ст. у Білокопитовому, Годуновці, Дунайці, Обложках, Первомайському, Полошках, Некрасовому, Сваркові, Сопичі, Суходолі, Шалигиному, монастирі XVII–XVIII ст. у Будищах (Глухівсько-Петропавлівський монастир) та поблизу Соснівки (Глинська пустинь) [7].

На північ від смт. Шалигіне (за 20 км на південний схід від Глухова та за 10 км від автодороги Глухів–Курськ) розташований Шалигинський ландшафтний заказник. У самому ж смт. Шалигіне знаходиться гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Сім джерел» [6, с. 40–41].

У Шостці зосереджено 18 пам'яток архітектури та містобудування. Звертає на себе увагу комплекс будівель колишнього Шосткинського порохового заводу (збереглися історичні будівлі казарми, вартівні, спостережної вежі, будинку командира заводу) [2].

Туристів можуть зацікавити й пам'ятки природи Шостки – стара липова алея «Садовий бульвар» (вул. Садовий бульвар) та «Дуб-велетень» (центральна частина міста). За 18 км на захід від районного центру поблизу с. Собич розташований лісовий заказник загальнодержавного значення «Урочище Великий бір», що являє собою частину крупного лісового масиву на боровій терасі р. Десна [6, с. 89–90].

В 1 км від Шостки розташований Гамаліївський монастир XVIII ст., в Харлампіївській церкві якого був похований гетьман І. І. Скоропадський. У с. Ображіївка (6 км від Шостки) – Михайлівська церква з дерев'яною дзвіницею (XIX ст.), пам'ятник уродженцю села І. М. Кожедубу та сквер, названий на його ім'я. У с. Пирогівка (15 км від райцентру) збереглася дерев'яна Покровська церква 1777 р. з дзвіницею. У За 14 км від районного центру, на автошляху Шостка–Кролевець розташоване смт. Вороніж, відоме своєю Михайлівською церквою 1776 р. – яскравим зразком українського бароко. Серед інших пам'яток варто згадати Спасо-Преображенську церкву XVIII ст. та пам'ятник уродженцю Воронежа

П. О. Кулішу. Неподалік від селища розташований ботанічний заказник місцевого значення «Воронізький» [2; 6, с. 90; 7, с. 67].

Значні терени (площа – 16214,36 га) на півночі Шосткинського району займає Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський», що презентує природні комплекси сходу Українського Полісся. Тут діють дві бази відпочинку біля сіл Боровичі та Очкине. Закладені екологічні стежки «Візитівка Десни» та «Стежками Старогутського лісу» (протяжність кожної близько 3,5 км), організовуються поїздки катером та на конях [6, с. 24; 8].

У Шосткинському районі діють три краєзнавчих музеї: Глухівський, Шосткинський та Ямпільський. Музейна колекція Глухівського міського краєзнавчого музею (м. Глухів, вул. Терещенків, 42) становить більше 12 тисяч експонатів. Серед них – археологічні знахідки, документи та матеріали, пов'язані з історією, духовною і матеріальною культурою Глухівщини, колекція старовинної зброї, давніх документів, картин, порцеляни [4].

Основний фонд Шосткинського міського краєзнавчого музею (м. Шостка, вул. Свободи, 53) складає більше 5 тис. експонатів, які розповідають про природу та історію краю. Окремий відділ краєзнавчого музею «Музей І. М. Кожедуба» (м. Шостка, вул. Кожедуба, 1). В ньому експонуються особисті речі та документи І. М. Кожедуба, відтворено гуртожитську кімнату, де у юні роки мешкав майбутній маршал авіації. Неподалік від музею, у парку Кожедуба, знаходиться експозиція військової техніки [9].

Ямпільський краєзнавчий музей (сmt. Ямпіль, пров. Спасо-Преображенський, 17), порівняно молодий, заснований у 2009 р. Його наукова та виставково-експозиційна частина музею знаходиться на території ботанічного саду місцевого значення «Ямпільський». Станом на 2020 р. основний фонд музею складає 1631 експонат. Це побутові речі, посуд, народний одяг, інтер'єрна вишивка кінця XIX – першої половини XX ст., фото та фонотека XX ст., побутові годинники другої половини XX ст., скульптурна порцеляна 1950–1970-х років та інші [10].

У 2015 р. у Шостці відкрито Меморіально-освітній комплекс пам'яті жертв тоталітаризму та збройних конфліктів «Родина пам'ять» (вул. Гагаріна, 1). Його експозиція розповідає про долю цивільного населення України у роки Другої світової війни у широкому хронологічному контексті історії XX століття. Музей при-

свячений жертвам Голокосту, радянським військовополоненим, примусовим робітникам, в'язням нацистських і сталінських концтаборів [11].

З громадських музеїв району варто виділити Музей історії євреїв Глухівщини (м. Глухів, вул. Шевченка, 10), створений М. М. Часницьким за підтримки Єврейського культурного товариства «Хаверим». Експозиція розміщена в трьох кімнатах і вміщує приблизно 2 тис. експонатів, які знайомлять з історією євреїв на Глухівщині, починаючи з часів Київської Русі й до нашого часу. З музеїв навчальних закладів вартий уваги музей С. Ковпака (м. Глухів, вул. Терещенків, 36), створений у складі Глухівського агротехнічного інституту. В експозиції близько 4,5 тис. експонатів, серед яких особисті речі та нагороди партизанського генерала та бійців його з'єднання, фотоальбоми, зброя тощо [4; 12].

Дороги з твердим покриттям проходять через більшість сіл Шосткинського району. Основні магістралі такі: М-02 Кіпті-Глухів-Бачівськ, Р-44 Суми-Путивль-Глухів, Р-65 КПП «Миколаївка»-Семенівка-Новгород Сіверський-Глухів-КПП «Катеринівка», Т-19-07 Шостка-Кролевець, Т-19-12 Шостка-Ямпіль [13].

У Глухові діють автобусна та залізнична станція. Внутрішньоміські пасажирські перевезення здійснюються автобусами (три маршрути) маршрутними таксі (сім маршрутів) та таксі. В місті діють декілька ресторанів, численні кафе та бари. Готельні послуги надають готелі «Брама», Гетьманський Stan (с. Берега що за 4 км від Глухова), «Європа», «Озерний», «Гетьманський двір», «Стиль» та «Монастирський постоялий двір» [11].

У Шостці працюють дві автобусних та залізнична станція. В межах міста діють 17 автобусних маршрутів та залізничне сполучення. Існує розгалужена система міського приватного таксі. До послуг гостей міста ресторанно-готельний комплекс «Імперіал», готелі «Premiere», «Твій дім», «Байка» та «Знахарь», близько 40 закладів громадського харчування [14].

Отже, з огляду на стан інфраструктури, місцеві природні та історико-культурні ресурси, Шосткинський район має перспективи для розвитку різних видів туризму, зокрема екологічного та історико-культурного.

Джерела та література

1. Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-IX#Text>
2. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду Сумської області в розрізі адміністративних утворень станом на 01.08.2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pek.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-50-35>
3. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-neruhomih-pamyatok-ukraini.html>
4. Глухівська міська рада. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hlukhiv-rada.gov.ua/>
5. Національний заповідник «Глухів». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nz-hlukhiv.com.ua/>
6. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / [уклад.: Р. В. Бойченко, В. В. Вертель, О. Ю. Карлюкова та ін.]. 2-е вид., випр. та допов. К.: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с.
7. Звід пам'яток історії та культури України. Сумська область. / НАН України. Інститут історії України; Центр досліджень історико-культурної спадщини України. К., 2017. 1855 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0013186>
8. Деснянсько-Старогутський національний природний парк. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nppds.inf.ua/desnyanskizory.html>
9. Шосткинський краєзнавчий музей. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://museum.shostka.org/index/museum_kojedub/0-6
10. Кеда О. Ямпільський історик Олена Тахтай: «Експонати музею як діти!». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sumy.today/interview/1649-yampilskyi-istoryk-olena-takhtay-eksponaty-muzeiu-iak-dity.html>
11. Меморіально-освітній комплекс «Родина пам'ять». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://shostkamuseum.com.ua/>
12. Музей истории евреев Глуховщины. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://atur.com.ua/index.php?id=1569>
13. Укравтодор. Служба автомобільних доріг у Сумській області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://su.ukravtodor.gov.ua/>
14. Шосткинська міська рада: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://shostka-rada.gov.ua/>

Бех Микола

*Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України*

КУЛЬТУРНІ БРЕНДИ МІСТА КОРОСТЕНЯ: СУЧАСНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД

У процесі розвитку територіальні одиниці та регіони загалом набувають історико-культурних ознак та рис. Відтак, серед суспільства формуються чіткі туристичні асоціації відповідно до місцевостей чи їхніх локацій. Найчастіше уявлення про міста, містечка, регіони пов'язані із визначними природними та рукотворними пам'ятками, подіям, гастрономічними, виробничими особливостями. Наприклад, при згадці Києва на думку пересічного українця спадають архітектурні релігійні споруди (Софіївський собор, Михайлівський Золотоверхий собор, Києво-Печерська лавра та ін.), місця, пов'язані із суспільно-політичними подіями (Майдан Незалежності, вулиця Хрещатик, Інститутська); Полтавщину пов'язують із традиційною стравою (галушки), місто Львів – вважається «кавовою столицею» тощо.

У сучасний період помітною є тенденція створення позитивного та туристично-привабливого образу міста чи регіону. Зокрема, нині активно відбуваються процеси брендування. Брендінг нових та реанімування призабутих історико-культурних явищ сприяє розвитку місцевої туристичної сфери, зокрема й покращенню економічних показників. При цьому важливим фактором є рекламування та презентація «туристичної фішки» в інформаційному просторі, що привертає увагу та зацікавлює мандрівників до відвідування місцевості. Зокрема, іноземні антропологи зауважують, що чергу історико-культурні бренди, це широкий комплекс реальних характеристик і потенційних можливостей, який має історичне та культурно-психологічне значення для минулого, сучасного і майбутнього регіону і його жителів [1, с. 9].

Активні процеси в туристичній сфері, зокрема брендінг історико-культурних явищ, відбуваються в сучасному Коростені, в одному із найбільших міст Житомирської області з досить давньою історією. Коротка ретроспектива про місто є невід'ємною та